

PRIKAZI KNJIGA

BOOK REVIEWS

Željka Tonković, Krešimir Krolo, Sven Marčelić

KLASIKA, PUNK, CAJKE: Kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali

Sveučilište u Zadru, Hrvatska sveučilišna naklada, 319 str.

ISBN: 9789531694490 (Hrvatska sveučilišna naklada)

ISBN: 9789533312910 (Sveučilište u Zadru)

Knjiga *KLASIKA, PUNK, CAJKE: Kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali* bavi se kulturnim ukusima, kulturnom potrošnjom i vrijednostima mladih u pet glavnih istraživačkih tema. Autori Željka Tonković, Krešimir Krolo i Sven Marčelić, redom docenti na Sveučilištu u Zadru, u knjizi objavljuju rezultate kvantitativnog istraživanja provedenog anketom među srednjoškolicima završnih razreda 2015./2016. godine u šest najvećih jadranskih gradova: Puli, Rijeci, Zadru, Šibeniku, Splitu i Dubrovniku.

Unutar jedanaest poglavlja (uključujući uvod i zaključak) prikazani su teorijski okviri te analize iz pojedinih tematskih cjelina. Budući da su rezultati istraživanja uputili na moguće načine za poboljšanje kvalitete života mladih te na moguće čimbenike vezane uz kulturu koji bi mogli pridonijeti njihovoj želji da ostanu živjeti u ovim gradovima, na kraju knjige autori nude preporuke za javne politike.

Nakon uvoda u kojem se čitatelje upoznae s temeljima literature i provedenim istraživanjem te strukturom knjige, u drugom je poglavlju predstavljena teorija na kojoj se temelji cijelo istraživanje i interpretacija rezultata. Autori se naslanjaju na ove ideje i koncepte: 1) *homologije i kulturnog kapitala* Pierrea Bourdieua, 2) *individualizaciju, postmodernost i refleksivnu modernost* i 3) *omnivori i univori – hibridne distinkcije*. Ta su teorijska polazišta prikazana u pojedinačnim potpoglavljima, a potom ih autori stavljaju u suvremeni kontekst 21. stoljeća gdje njihov značaj objašnjavaju u vremenu globalizacije i globalne kulture u potpoglavljju *Globalna kultura – napetosti globalizirane modernosti*.

Treće poglavlje pregled je indikatora koji prikazuju razvojna obilježja i kulturne resurse u jadranskim gradovima uključenima u analizu. Razlike koje se uočavaju među gradovima autori vide kao izvor razlika u mogućnostima za oblikovanje kulturnog kapitala mladih. Tako je primjerice uočeno da postoji razlika u izvaninstitucionalnoj kulturnoj ponudi među gradovima, i to na način da Zadar i Šibenik zaostaju za većim gradovima, Splitom i Rijekom, te za gradovima s većim indeksom razvijenosti, Pulum i Dubrovnikom (63). Naknadno se u ostalim temama istraživanja prikazuje kako je upravo lokalni kulturni kontekst često izravno povezan s kulturnim kapitalom mladih.

U četvrtom poglavlju autori se bave pitanjem kulturnoga kapitala roditelja. Koncept kulturnog kapitala jedan je od najznačajnijih u ovom istraživanju, a kako je već spomenuto, autori prate teoriju Pierrea Bourdieua te kulturni kapital dijele na institucionalizirani, objektivirani i utjelovljeni. Obitelj vide kao „primarnu društvenu jedinicu u kojoj se mladi socijaliziraju“ (67), te je značaj roditelja i njihov utjecaj na kulturnu potrošnju i ukuse mladih istražen u svakoj dimenziji kulturnog kapitala mladih. U ovom se poglavlju pokazuje kako je većina roditelja učenika koji su sudjelovali u istraživanju imala završenu srednju školu, a paralelno s time manjina roditelja participira u visokoj kulturi. Autori zaključuju da među roditeljima prevladava tradicionalno-popularni ukus (91). Uz mjerenje kulturnog kapitala roditelja, anketom koju su ispunjavali učenici ispitivao se i socioekonomski status te autori u ovom poglavlju zaključno analiziraju odnos kulturnog kapitala i klasnog položaja roditelja. U sljedećim poglavljima analizira se kako je kulturni kapital roditelja povezan s kulturnom potrošnjom i ukusima mladih, te se uvelike potvrđuje teza o kulturnoj reprodukciji.

Predstavljanje rezultata koje opisuje kulturni kapital mladih započinje u petom poglavlju *Obrazovanje u kulturi kao pokazatelj institucionaliziranog kulturnog kapitala* u kojem su predstavljeni nalazi povezani s institucionaliziranim kulturnim kapitalom i kulturnom potrošnjom mladih. Rezultati pokazuju da učenice prednjače kada je riječ o kulturnom obrazovanju, ali zanimljiv je nalaz da tip srednje škole koju osoba pohađa nije imao očekivani utjecaj, to jest, učenici koji su išli u gimnaziju nisu bili više uključeni u programe obrazovanja u kulturi od učenika drugih srednjih škola (123). Važnost lokalnog konteksta ovdje je izražena te nije neočekivano da se u gradovima koji nude više kulturnog formalnog i neformalnog obrazovanja učenici i više kulturno obrazuju (123).

Najveći prostor u knjizi posvećen je utjelovljenom kulturnom kapitalu učenika koji je operacionaliziran i prikazan u trima poglavljima: šestom, sedmom i osmom. Šesto poglavlje odnosi se na posjećivanje kulturnih i zabavnih sadržaja koji se odvijaju u javnom prostoru i kojim se, kako autori objašnjavaju, potvrđuje društveni i kulturni identitet (159). Pokazuje se da postoji pet različitih kulturnih obrazaca, a visoka kultura je mladima najmanje interesantna. Distinkcija se pronalazi na temelju spola, tipa srednje škole i mjesta stanovanja, a kao izvor diferenciranja ponovno se javlja i kulturni kapital roditelja, no samo objektivirani i utjelovljeni kapital, dok institucionalizirani kulturni kapital roditelja nije bio prediktor pozicioniranja mladih u kulturi (161). Druga dva poglavlja bave se privatnim prostorom te se izučavaju glazbeni ukus učenika u sedmom poglavlju i preferencije televizijskih sadržaja u osmom. Čitatelji tako otkrivaju koji su glazbeni žanrovi popularni među mladima i koje televizijske sadržaje gledaju više, a koje manje.

Kulturne potrebe, zadovoljstvo ponudom i želja za odlaskom iz grada naslov je devetog poglavlja. Tu se redom prikazuju zadovoljstvo mladih ponudom koja postoji u gradovima, njihove potrebe i želje te razlike s obzirom na tip srednje škole i gradove. Promatrana je i želja mladih za odlaskom iz grada te je uočeno što bi mladi više voljeli vidjeti u svojem gradu (209-240).

Deseto poglavlje prikazuje tri tipa vrijednosne orijentacije mladih dobivene klusterskom analizom: moderni, prijelazni i tradicionalni. Ta se tri tipa potom povezuju s kulturnim ukusima, pa je interesantno vidjeti kako se određene vrijednosti kod mladih poklapaju s njihovim kulturnim ukusima.

Zaključno, u jedanaestom poglavlju, autori prevladavajući ukus mladih opisuju kao tradicionalno-popularni i konvencionalni. Uz to sažimaju i ponavljaju najvažnije nalaze prezentirane u knjizi te predlažu u kojem bi smjeru mogla ići daljnja istraživanja.

Osim činjenice da su autori na temelju rezultata istraživanja sastavili prijedloge za javne politike, ova knjiga predstavlja izuzetno važan pregled brojnih podataka i zaključaka dobivenih o mladim ljudima, njihovim ukusima i vrijednostima te načinima na koja se ona oblikuju. Knjiga tako čitateljima pomaže u boljem razumijevanju mladih, njihovih potreba i čimbenika koji bi mogli pridonijeti njihovu zadovoljstvu i ostvarivanju potreba, što bi u konačnici moglo značiti i kvalitetnije društvo u budućnosti. Rezultati istraživanja uz to su otvorili i velik prostor za daljnje analize, ponajprije one kvalitativnog tipa, koje bi pomogle još dubljem razumijevanju raznih problematika vezanih uz mlade.

Silvija Vuković

Institute of Communication Studies and Journalism
Faculty of Social Sciences
Charles University

Vesna Lamza Posavec

METODOLOGIJA DRUŠTVENIH ISTRAŽIVANJA: TEMELJNI UVIDI

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2021., 336 str.

ISBN: 978-953-7964-75-7

Djelo pruža detaljan uvid u metodologiju znanstvenih istraživanja. Već se iz samog sadržaja vide brojne metodološke teme koje su obrađene u ovoj knjizi. Gotovo svi naslovi i podnaslovi navedeni su u sadržaju, što knjigu čini vrlo preglednom i praktičnom. Znanstvenici i istraživači u svakom trenutku mogu pronaći metodu ili pojašnjenja metodološkog pristupa koji su im potrebni za kreiranje dizajna ili provedbu istraživanja.

Uvodni dio knjige upućuje na obilježja i važnost znanstvenih istraživanja i metoda. Zašto bi se kao istraživači i znanstvenici trebali odlučiti za znanstveni pristup? Argumentacija se nalazi u podcrtanim riječima koje pojašnjavaju istraživanje kao „planirano, sustavno, kontrolirano, iskustveno i kritičko ispitivanje pojava“ (16). Uz to, autorica naglašava važnost znanstvene metode jer je empirijska, sustavna, kumulativna, planirana i iskustvena za razliku od preostalih metoda spoznavanja svijeta (17-18).

Pojašnjeni su pristupi induktivne i deduktivne metode te pregledno navedeni nedostaci i prednosti jednog i drugog pristupa. Nadalje, u knjizi se opisuju različite vrste istraživanja pa tako možemo razlikovati istraživanja prema osnovnome cilju koja su u načelu orijentacijska, deskriptivna ili eksplanacijska. S druge strane, autorica razlikuje znanstvena i stručna istraživanja s obzirom na spoznajni domet. Uzevši u obzir vremensku komponentu, razlikuje transverzalna i longitudinalna istraživanja te zaključuje kako se istraživanja mogu kategorizirati i s obzirom na istraživački predmet te stoga mogu biti disciplinarna, interdisciplinarna i specijalistička.

Sljedeće se poglavlje bavi fazama istraživanja. Od početne do posljednje faze. Autorica navodi fazu konceptualizacije kao temeljnu i početnu točku nakon koje slijedi operacionalizacija i na kraju realizacija istraživanja. Vrlo detaljno i precizno pojašnjeni su koraci u konceptualizaciji istraživanja. Od samog definiranja predmeta i svrhe istraživanja, pregleda literature i teorijskog utemeljenja, definiranja cilja istraživanja, oblikovanja hipoteza do definiranja varijabli i njihova međuodnosa. Nadalje, operacionalizaciju istraživanja prikazuje kroz odabir metoda i tehnika koje odgovaraju postavkama iz faze konceptualizacije istraživanja. Dodatna je pažnja usmjerena na razgraničenje kvalitativnih i kvantitativnih metoda ukazujući time na svrhu njihove primjene.

Posebna je pozornost u fazi operacionalizacije posvećena glavnim metodama društvenih znanosti. Njih autorica dijeli na *field*-metode odnosno istraživanja u stvarnom životnom okruženju i *desk*-metode kao istraživanja za stolom. Među *field*-metodama detaljno su opisane sljedeće metode: opažanje, intervju, fokus-grupe, anketa i eksperiment.

Metoda opažanja je opisana s obzirom na ulogu istraživača i njegovo sudjelovanje te su navedene prednosti i ograničenja primjene takve metode u društvenim znanostima. Intervju je definiran kao metoda koja se može razlikovati prema svrsi, obliku i načinu primjene. Također detaljno je razrađen pristup pripreme intervjua, uspostave kontakata s ispitanicima i vođenja samog intervjua. Pojašnjene su sve ostale popratne stavke provedbe intervjua kao što je bilježenje podataka, odnosno transkripti razgovora. Sadržaj je dodatno osuvremenjen s mogućnostima provedbe individualnih intervjua putem interneta. Kod metode fokus-grupa osobit je naglasak stavljen na izbor ispitanika, odnosno plani-

ranje uzorka, kao i na broj fokus-grupa koje su potrebne da bi se zadovoljila svrha i cilj istraživanja. Dodatno je pojašnjena uloga moderatora i način vođenja razgovora. Uz to su prikazani nedostaci i prednosti fokus-grupa. Također je opisano kako primijeniti metodu na internetu.

Anketa je predstavljena u širokom kontekstu povijesnoga razvoja i provedbi nekih od najpoznatijih anketnih istraživanja poput ankete u listu *The Literary Digest* iz 1936. godine (117). Uz sve prednosti i nedostatke upotrebe anketne metode, dodatno su pojašnjeni pristupi sastavljanja anketnih upitnika i o čemu sve treba voditi računa (sadržaju pitanja, formulaciji pitanja, jednoznačnosti pitanja, razdvajanju višestrukih pitanja, dužini upitnika, kako pripremiti uvodni dio upitnika itd.). Dodatno su opisane tehnike anketiranja pa čitatelji mogu saznati sve o pristupu u provođenju terenske ankete, doznati kako pripremiti pisanu i telefonsku anketu. Uz to su objašnjene ankete putem interneta i miješane anketne tehnike.

U knjizi su razrađeni osnovni pojmovi i eksperimentalni nacrti koji omogućuju bolje razumijevanje primijene eksperimenta kao metode u društvenim istraživanjima.

Od *desk*-metoda naglasak je stavljen na analizu arhivske građe i analizu sadržaja. Navedeni su nedostaci i prednosti takvih vrsta analiza. Posebno je opisana analiza sadržaja, njezin razvoj, vrste analiziranog sadržaja, ciljevi i svrha. S fokusom na kvantitativnu analizu sadržaja, pojašnjeno je kako se definira jedinica analize, postavlja analitička matrica i provodi analiza.

Knjiga daje uvid u načine i mogućnosti uzorkovanja. Opisan je postupak koji uključuje prije svega odabir ciljane populacije iz koje će se definirati osnovni skup i okvir za izbor uzorka. Što se tiče izbora uzorka, autorica razlikuje dvije osnovne vrste uzoraka, a to su probabilistički i neprobabilistički uzorak. Među probabilističkim uzorcima opisani su jednostavni slučajni, slučajni sustavni, slučajni stratificirani i klaster-uzorak. Dok su od neprobabilističkih uzoraka pojašnjeni kvotni uzorak, prigodni ili raspoloživi uzorak i uzorak dobrovoljaca, namjerni uzorak, pseudoslučajni uzorak i uzorak „snježne grude“.

Faza realizacije također je potanko obrađena. Razrađuje se postupak prikupljanja podataka, pojašnjava na koji način napraviti kvantitativnu i kvalitativnu obradu podataka te na kraju kako prikazati rezultate istraživanja. Nadalje, u završnim poglavljima pojašnjeno je kako vrednovati rezultate uzevši u obzir mogućnosti pogreške i pristranosti istraživača te koja su temeljna etička načela u provođenju znanstvenih istraživanja.

Metodologija društvenih istraživanja: temeljni uvidi izvrstan je priručnik za svakog znanstvenika i istraživača društvenih znanosti. Predstavlja sveobuhvatan pregled glavnih metoda i metodoloških pristupa u društvenim istraživanjima. Knjiga je korisna za studente na svim razinama studija koji imaju u planu dizajnirati i provoditi istraživanja.

Hrvoje Jakopović

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu